

גורה הדיבור

לע"ג הטהורה של מורנו ורבינו עט"ר הגה"צ מרן רבי משה יעקב ווייס בן הגה"ק רבי אברהם צבי זצ"ל גלב"ע ח"י בטבת תשע"ב

יו"ל ע"י בית המדרש הגדול "היכל אברהם צבי" נוה אחיעזר
בנשיאות מורנו הגאון רבי יצחק ישעי' ווייס שליט"א גאב"ד נוה אחיעזר
רח"נ חשוני 3 (מאהורי ביתבים 7-9), נוה אחיעזר בני ברק
עש"ק פרשת תרומה א' באדר תשע"ח, גליון מס' 420

זמני כניסת ויציאת השבת

הדה"נ	מוצ"ש	ר"ת
5:06	6:05	ב"ב
4:51	6:04	ירושלים
		6:39

חידות לפרשת השבוע

במבחן השבועי נשאלו התלמידים:
על מי בפרשה שואלת הגמרא:
וכי בן אדם הוא?
להלן שלושת התשובות
שנתקבלו כנכונות:
א. שאלת הגמרא היתה על המצטרף
לעשירי, ואכן הוא בעשירי בפרשה.
ב. שאלת הגמרא היתה על היחיד
שבציוויו לשון רבים.
ג. שאלת הגמרא היתה על
המשותף לעדות ולברית ולא לוקים.

נושא הלכתי לפרשת השבוע

משיעוריו של הגאון רבי יצחק ישעי' ווייס שליט"א
גאב"ד נוה אחיעזר - בני ברק
הדברים נכתבו להגדיל תורה ולהאדירה, ולא להלכה למעשה

עשיית שלחן או מזבח בתבנית הכלים שבמקדש

[שמות כז, א] וְעִשִּׂיתָ אֶת הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי שִׁטִּים חָמֵשׁ אַמּוֹת אָרְךָ וּגּוֹ'.

שאלה: האם מותר לבנות שולחנות ומזבחות בתבנית שלחן הפנים ומזבח הפנימי והחיצון וכלי מקדש אחרים לצורך הדגמת עבודת המקדש והקרבת?

איסור עשיית שמשים שבמקדש

במסכת ראש השנה (כד, א): לא תעשון אתי, לא תעשון כדמות שמשיי. אמר אב"י, לא אסרה תורה אלא שמשין שאפשר לעשות כמותן. כדתניא, לא יעשה אדם בית תבנית היכל, אכסדרה תבנית אולם, חצר כנגד עזרה, שלחן כנגד שלחן, מנורה כנגד מנורה. אבל עושה של חמשה [קנים] ושל ששה ושל שמונה. ושל שבעה לא יעשה, אפילו של שאר מיני מתכות. רבי יוסי בר יהודה אומר אף של עץ לא יעשה, כדרך שעשו מלכי בית חשמונאי. אמרו לו משם ראייה, שפודין של ברזל היו, וחיפום בבעץ [בדיל]. העשירו, עשאוים של כסף, חזרו והעשירו, עשאוים של זהב. וברייתא זו הובאה גם בעבודה זרה (מג, א) ומנחות (כח, ב) וכן נפסק ברמב"ם (בית הבחירה ז, י): ואסור לאדם שיעשה בית תבנית היכל, אכסדרה תבנית אולם, חצר כנגד העזרה, שולחן בצורת שולחן, ומנורה בצורת מנורה וכו'. ובטור (י"ד, קמא): וכן נמי שמשין שבמקדש אסור לעשות ממש דוגמתן, אם לא שישנה בהן קצת בגובה או באורך, כדתניא לא יעשה אדם בית תבנית היכל בשיעור גובה וארכה ורחבה, אכסדרה תבנית אולם, חצר תבנית עזרה, שלחן תבנית שלחן, מנורה תבנית מנורה. והובא בשו"ע (שם, ח). [וראה מה שכתבתי בפרשת בהעלותך (340) אם מותר לעשות פמוט של שבעה קנים ושאר כלים שבמקדש בצורה שונה משל המקדש].

עשיית מזבח כתבנית מזבח

והנה בגמרא ובפוסקים הנ"ל לא נמנה המזבח בין הדברים שאסור לעשות כתבניתם. ויש להסתפק אם השמטת פרט זה מהגמ' הוא משום שלדעת חכמי התלמוד אין איסור בעשיית המזבח, או שהושמט משום אטו תנא

עלון זה מודפס ע"י דפוס אריה
לע"ג הבן הבחור
סדר חיים בן שולמית ז"ל בן-אברהם.
תנצב"ה

כי רוכלא. ושמא הברייתא בגמ' נקטה עשיית דברים המיועדים לתשמיש חול, שיש לחוש שיעלה על דעת לעשותם כעין של מעלה. אבל מזבח מהיכי תיתי שיעלה על דעת מי לעשותו בזמן איסור הבמות, ולא יזה צורך יעשוהו, לכן לא הוצרכו להזכירו בפירוש לאיסור. ואם כן הבונה מזבח ומעלה עליו עובר בב' לאוין. ואולי איפכא, שכיון שאין חשש שיעשה עליו דבר, שנאסר בהקרבה, הותר לעשותו. ובמשך חכמה (יתרו כ, כ) דייק גם כן שלא נזכר שיש איסור לעשות מזבח כתבנית מזבח. וכתב דאולי משום דמצאנו לבני עבר הירדן שעשו מזבח גדול למראה (יהושע כב, י), ואמרו (שם, כה) ואמרנו ראו את תבנית מזבח ה' אשר עשו אבותינו לא לעולה ולא לזבח כי עד הוא בינינו וביניכם. והסכים פנחס עמהם, כמבואר שם (ל, ב) - לדעתו יתכן שלמדים ממעשה רב שהסכים פנחס לבניית המזבח, שאין איסור עשיית מזבח בתבנית המזבח.

היתר עשיית מזבח כיון שבבמת יחיד חייב לעשות מזבח

וכתב המשך חכמה לחקור מדוע הסכים פנחס עם בני ראובן ובני גד שנשתנה המזבח משאר כלי המקדש, והותר לעשות כתבניתו. והעלה שלשה טעמים בדרך אפשר להיתר עשיית מזבח. הראשון, מפני שגם במת יחיד טעונה מזבח, כדעת רבי יוסי החולק על רבי שמעון בסוף זבחים (קח, א). ובמקור חכמה (במשך חכמה השלם) ביאר: וכוונת רבינו, דהתם ביהושע קאי בזמן היתר הבמות, שהיו בגלגל, ומשום הכי לרבי יוסי הרי כל במת יחיד שמוותרת יש בה דין מזבח, ולא שייך לאסור תבנית מזבח, כיון שאין זה דמות שמשמשת רק במקדש. - ותמנהי שכתב בפשיטות שמעשה המזבח היה בהיותם בגלגל, והרי מפורש שם (יהושע כב, יב) שהיו כבר בשילה, וַיִּקְהָלוּ כָּל עֵדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלֵה לְעֹלוֹת עֲלֵיהֶם לְצֶבֶא. וברש"י: לפי שנאסרו הבמות משנקבע המשכן בשילה (זבחים ק"ב, ב). וכן פירש הרד"ק שם: ולפי שחשבו כי להעלות עליו עולה זבח עשו אותו, ולהיות להם מזבח לבדם, מבלי שיבואו למזבח ה' לשילה או באשר יהיה שם. ומשבאו לשילה נאסרו הבמות, שכך שנינו עד שלא הוקם המשכן היו הבמות מותרות, משהוקם המשכן נאסרו הבמות, באו לגלגל הותרו

הבמות, באו לשילה נאסרו הבמות. באו לנוב וגבעון הותרו הבמות, באו לירושלם נאסרו הבמות ולא היה להם היתר עוד. לפיכך חשבוהו להם לעון ולמרד בה'. וכן הוא ברלב"ג שם.

ובמהדורת קופרמן ביאר כוונת המשך חכמה: ולכן אין לאסור 'מזבח תבנית מזבח', באשר יצטרכו לעשות מזבח כזה לצורך במה קטנה שעה שהותרה. - ולא הבנתי שהרי אף אם יאסר לעשות מזבח בזמן איסור הבמות, יוכלו לבנותו בשעת היתר הבמות לצורך הבמה. כשם שיבנו את הבמה עצמה.

ובמשנת חיים (שטיינברג, זבחים, פד, 1) ביאר שכוונתו שהואיל וכל דין הקרבה בבמה הוא ע"י מזבח, הרי על כרחך דלא אסרה תורה בניית המזבח מחוץ למקדש, דאדרבה חייבה תורה לעשות מזבח בחוץ כדי להקריב עליו בזמן היתר הבמות. - ולא הבנתי למה לא נוכל לומר שאסרה תורה בניית מזבח שלא בבמה והתירה לבנותו בבמה.

וכמדומה שכוונת המשך חכמה פשוטה, שכיון שהותרה עשיית מזבח לצורך במת יחיד, שוב אי אפשר לאוסרו אף בזמן איסור הבמות. שהרי אינו עושה רק כדמות המזבח שבמקדש, שהרי הוא גם כדמות המזבח שבבמת היחיד, שאינה קרויה 'אתי'. וכעין זה כתב בתורת הבמה (פוס, יט, ו, א) דכיון דחזינן דאיכא דין מזבח אף בהקרבת במה, הרי דלא חשיב מזבח דמות המשמשת רק במקדש. והאיסור הוא רק לעשות דמות המיוחדת לשמש לפניו במקדש.

עשיית מזבח בתבנית מזבח בני נח

ובאופן זה יש לבאר את טעמו השני להיתר: משום דבני נח נצטוו בזה על ידי נח שבנה מזבח (בראשית ח, כ). שכיון שנבנו מזבחות מחוץ למשכן, שוב אינו נחשב לעשיית דמות שמיש שבמקדש. וכן פירש במשנת חיים (שם) שאין טעם לאסור בניית מזבח בחוץ, שהרי האיסור הוא לעשות כעין משמשים וכל מה המיוחדים לבית המקדש. והמזבח אינו מיוחד לגבוה בבית המקדש, שהרי אף בבמת בן נח בחוץ צריך מזבח. ואין צריך לביאור המחודש שבמהדורת קופרמן: ועל מה שנצטוו בפירוש על ידי הנביא, אין לאסור אלא על ידי ציווי מפורש בתורה, בחינת הפה שהתיר הוא הפה שאוסר. ולא הבנתי כוונתו, האם ציווי של הנביא נח לבניו שיבנו מזבח ברצותם להקריב, חל גם על בני ישראל אחר מתן תורה, עד שיוצרך פסוק מיוחד לאוסרו. והאם לא תעשון אתי, כדמות שמיש, שאוסר עשיית בית כתבנית היכל שמשמש לעבודת הקרבנות, וכן כל שאר הכלים המשמשים להקרבה, אינו מקרא מפורש דיו לאסור אף מזבח. אם לא מהטעם שביארתי, שכיון שאין המזבח מיוחד רק למקדש ולמשכן, אינו נכלל בכלל שמיש. וכעין זה פירש במקור חכמה (הנ"ל) שלא שייך לאסור מזבח, כיון שאינו משמש רק במקדש.

המזבח נחשב כבית המטבחים ולא כמשמשי

הטעם השלישי של המשך חכמה, הוא משום דלבית המטבחים דמי (זבחים פה, א). וכוונתו למה שאמרו שם [לגריסת השיט"ק (1) והדק"ס]: רב פפא ורב שימא בר אשי, חד אמר יש הפשט ונתוח בראש המזבח, וחד אמר אין הפשט ונתוח בראש המזבח. במאי קמיפלגי, מר סבר לשלחן דמי. ומר סבר לבית המטבחים דמי¹. וביאר במקור חכמה (הנ"ל), דכיון שלבית המטבחים דמי, אין איסור לעשות תבנית מזבח, דאין זה רק לשימוש של מקום. ולא הבנתי, מדוע אם הותר להפשיט ולנתח את הקרבן על ראש המזבח אינו נחשב שהוא רק לשימוש של מקום, ואינו חשוב דמות

1. ושם זבחים (פז, א): בעא מיניה רבא מרבה, לינה מועלת בראשו של מזבח, או אינה מועלת וכו', לשלחן מדמינן לה, דתנן אפילו הן על השלחן ימים רבים אין בכך כלום, או דילמא לקרקע מדמינן. נסתפק בצד הראשון כמו כאן שראש המזבח כשלחן דמי. ובצד השני שינה ונסתפק דילמא לקרקע מדמינן. כי כאן שהנידון הוא על הפשט וניתוח, אם כן הטעם לאסור הוא שדומה לשלחן, כיון שהעבודות נעשים עליו, ולא אורח ארעא. וכמו כן בספק שתועיל לינה, כיון שנחשב כשלחן, המונח עליו אין לינה מועלת בו. אבל בצד השני, כשדן אם להתיר הפשט וניתוח, הטעם להתיר הוא שדומה עבודת המזבח לעבודת בית המטבחים, ושפיר נחשב למקום הראוי. אבל כשדן לפסול בלינה, הטעם לפסול בלינה הוא שנידון כקרקע, כיון שאף הוא של בניין, ולכן לינה פוסלת בו.

שמיש. ובמהדורת קופרמן פירש: ברור, כי אם לבית המטבחים דומה המזבח, אין טעם לאסור מזבח תבנית מזבח. ולא הבנתי מדוע הדבר ברור. - ובפשטות כוונתו שכיון שנחלקו במהות פעולת המזבח, שהסובר שאין הפשט וניתוח בראש המזבח, טעמו שהמזבח דומה לשלחן, שכשם שהשלחן נחשב אחד מהשמישים, כיון שלחם הפנים מונח עליו, וזו מצות העבודה של לחם הפנים, ואין השלחן נחשב כמעשה איצטבא בעלמא (זבחים יד, ב). כך גם היות האברים מונחים על גבי המזבח נחשבת לעבודת המזבח. ולכן לאו אורח ארעא להפשיט ולנתח עליו. ולכן המזבח נחשב לשמיש. אבל הסובר שיש הפשט ונתוח בראש המזבח, סובר שפעולת המזבח הוא כעין פעולת בית המטבחים. שכשם שבבית המטבחים אורח ארעא לנתח ולהפשיט, כי זו דרך ההכנה של הקרבן. כך גם העלאת האברים למזבח והנחתן והקטרתן שם נחשבת לפעולת הכנה של היות הקרבן לריח ניחוח. והמזבח נחשב רק כמקום שעליו מכינים את הקרבן, כהמשך לעבודות שבבית המטבחים. ואולי מטעם זה גם מקטירין בכל רצפת ההיכל, כזבחים (נט, א). [ואולי עצי המערכה נחשבים לעושי שימוש הקרבן]. ולכן אם עלו האברים ללא ניתוח והפשטה, שפיר אורח ארעא להמשיך ולהכניס על גבי המזבח. - ומבאר המשך חכמה, שלדעת הסובר שמזבח לבית המטבחים דמי, אינו נחשב לדמות שמיש כמו השלחן, ולכן לא נאסר לעשות בתבניתו.

טעם שמזבח הבמה מתיר עשיית תבנית מזבח

בתורת הבמה (פוס, יט, ר, א) נתן טעם למה עשיית מזבח בבמה מתירה עשיית תבניתו, על פי המבואר ברמב"ם (בית הבחירה י, י) דיסוד האיסור לעשות תבנית המקדש וכליו הוא משום לתא דמורא מקדש. וכן מפורש בחינוך (תד) שהביאו במצות עשה של היראה מן המקדש, וכתב וכן אסור לעשות תבנית אולם חצר תבנית עזרה, וכל זה למוראת המקום. וכמו שכתב הרדב"ז שם, כל זה מכלל מורא מקדש שלא ישתמש בשרביטו של מלך. וא"כ מבואר דדוקא כשעושה כתבנית דבר המיוחד לעבודת המקדש איכא סתירה למורא המקדש, אך מזבח דמשתמשים בו גם מחוץ למקדש להקרבה בבמה, הרי דאין בעשייתו סתירה למורא מקדש, דאינו דבר המיוחד למקדש.

בני ישראל נקהלו מחשד עשיית במה ולא בגלל המזבח

מכל הטעמים הללו של המשך חכמה עולה שבני עבר הירדן לא עברו שום איסור בהקמת המזבח, שהרי הלאו של לא תעשון אינו עולה על עשיית תבנית מזבח. ואם כן צריך הסבר מדוע נקהלו עליהם בני ישראל לעלות עליהם לצבא (שם, יב). ועל כרחך שאין כוונת הראשונים הנ"ל שבגלל עצם בניית המזבח נקהלו, כפי שמשמע מפשט דבריהם 'מעלתם באלקי ישראל וגו' בבנותכם לכם מזבח' (שם, יז). אלא שחשדום שדעתם להקריב על המזבח על אף שנאסרו הבמות, וכמו שמוכח מתשובת בני עבר הירדן, שהתנצלו 'ואם להעלות עליו עולה ומנחה, ואם לעשות עליו זבחי שלמים, ה' הוא יבקש' (שם, כג), וכמו שכתב הרלב"ג 'היתה תשובתם, כי לא עשו זה לא לעולה וכו' אך להיות להם לזכר כי הם מעם ה' ומארצו יצאו'. ובוזה יבואר מה שמסתפק המשך חכמה בסיום דבריו: וצריך ביאור עוד, אולי דוקא בעושה על מנת להשתמש בו, מנורה להדליק בו, שולחן להניח בו לחם, וכן כולם כיוצא בזה, ודו"ק. - כוונתו שכיון שתשובתם היתה שאין כוונתם להקריב בבמה. אם כן אין מכאן ראייה שכלל לא נאסרה עשיית תבנית מזבח, אלא שרק עשיית מזבח כדוגמת המזבח שלהם, שלא נעשה לצורך הקרבה מותרת. גם המלבי"ם (שם) ביאר שהיה עשוי למראה, וניכר שאינו לקרבנות, וכמו שהתנצלו בוניו בפני פנחס והנשיאים. וא"כ אין יכולים להביא משם ראייה לעניין בניית מזבח הראוי לקרבנות. - אלא שאם נאמר כך תתעורר מחדש הקושיה מדוע הושמט המזבח מהבריייתא שמנתה איסורי עשיית שמיש.

האוסרים עשיית מזבח כנגד מזבח

בתורה שלמה (יתרו, תצו) הביא בשם מכילתא דרשב"י (יתרו כ, ב): לא תעשון אתי, שלא יעשה אדם מזבח כנגד מזבח ושלחן כתבנית שלחן ומנורה כתבנית מנורה דברי רבי מאיר. ובמילואים (כג) האריך בעניין זה, והביא

לומר שהאיסור לעשות עזרה כולל אף לעשות חלק ממנה, והעושה מזבח נחשב כעושה חלק מהעזרה.

לרמב"ם איסור עשיית תבנית היכל היא עשה ולא לאו

והביא הטל תורה מכאן מקור לדברי הרמב"ם (מלכים ט, ב), שאין מניחין לגוי לעשות צורות אדם חמה ולבנה, שאסורים לישראל משום לא תעשון אתי (כ"א), כמו שכתב בהל' עבודה זרה (ג, י"א). ואילו איסור עשיית בית בתבנית היכל כתב בהל' בית הבחירה (ז, י). וכתב המנחת חינוך (לט, א, רנד, ח) שנראה מזה, שסובר הרמב"ם שעשיית בית בתבנית היכל וכו' נאסרה רק מעשה דומקדשי תיראו (ויקרא יט, ל), ולא מהלאו דלא תעשון. ולא ידע מקורו. ונראה שכיון שלשיטתו נאסרו גם גויים בלאו של לא תעשון אתי, ובוודאי היה לו מקור לזה. אם כן כיון שמבואר בירושלמי הנ"ל שרבי התיר לאנטונינוס לבנות מזבח, על כרחך אין איסור עשיית המזבח מלאו זה, שהרי לאו זה נאמר גם על בני נח. אלא על כרחך איסורו משום עשה דמורא מקדש, שאין בני נח מצווין בו.

איסור עשיית תבנית ארון

במנחת חינוך (צה, ט ד"ה ויתר) כתב בפשיטות: 'גם ארון אסור לעשות, כמו היכל דוגמת היכל. ואפשר דארון הוא עם כרובים כלי אחד, ואם כן כרובים בלא"ה אסור לעשות, כמבואר במצות לא תעשון אתי. וארון בלא כרובים אין איסור, ואפשר דמותר, וצ"ע. ובתורת הקודש (אילן ב, יב) העיר שלא נמנה איסור עשיית ארון בתבנית ארון בגמ' ובפוסקים, ולא הובא בשום מקום איסורו. אלא שתמה מדוע נאמר שדין הארון שונה משלחן מנורה ומזבח, שלא יהיה איסור בעשייתו. והעלה לתרץ על פי המבואר לעיל שלדעת הרמב"ם איסור עשיית תבנית הכלים הוא מעשה של מורא מקדש, ולא מהלאו של לא תעשון. והביא שהרמב"ם במנותו את כלי המקדש (בית הבחירה א, ו) ועושיין במקדש (שבעה- נוסף בכתה" ובפרנקל) כלים, מזבח לעולה ולשאר הקרבנות, וכבש שעולים בו וכו'. וכיור וכונו וכו', ומזבח לקטורת ומנורה ושולחן. ולא הזכיר את הארון. והביא שבמאירי ומדרש הגדול כתבו כן. [ולא הרגיש שדרך שניהם להעתיק קטעי רמב"ם, והיינו הן]. ובמדרש הגדול נוסף: אבל הארון הרי הוא ללוחות ואינו מכלי המקדש. [והוא הערות מסדר המדרש, שהוסיף ביאור על לשון הרמב"ם]. ולפי זה מיושב שהארון מותר לעשותו, כיון שאינו נחשב בין כלי המקדש. ואף שלא החליט מדוע כיון שהוא ללוחות אינו נחשב כלי. מכל מקום סמך על מה שמצא כן במדרש [הגדול]. והאריך שהרמב"ן (ריש תרומה) חולק וסובר שהארון נמנה על כלי המקדש. ולפי זה להרמב"ם שאיסור עשה כתבנית הוא ממורא מקדש וכליו, אין על הארון איסור זה. אבל להרמב"ן משתי סיבות אסור לעשות ארון, שהוא מכלי המקדש, וחייב במוראן. ועוד שאיסור העשייה היא מלא תעשון משמשי, והארון בכלל. [אלא שאולי אינו עובר כשאין שם בו את הלוחות, כיון שנקרא ארון העדות]. שוב כתב שכיון שיש בארון דין גניזה, אינו נכלל שמשי המקדש אף לרמב"ן. - אך לפי מה שביארתי לעיל את טעמו השלישי של המשך חכמה, שכיון שהעבודה של המזבח, העלאת האברים עליו והנחתן והקטרתן שם, נחשבת לפעולת הכנה של היות הקרבן לריח ניחוח. והמזבח נחשב רק כמקום שעליו מכינים את הקרבן, כהמשך לעבודות שבבית המטבחים, ולכן אינו נקרא 'משמשי'. יתכן שאף הארון, שפעולתו היתה רק שמירת הלוחות. ואין עובדים בו עבודה. [ואף אינו מעבך], שפיר אף הוא כמזבח אינו נחשב משמשי, ולא נאסרה עשייה כתבניתו.

עשיית תבנית כיור

בספר מקדש דוד (קדשים, ב) הביא שנחלקו רש"י והרמב"ן (תרומה כה, ט) ואת תבנית כל כליו וכן תעשו, שכתב רש"י 'כשתעשו כלי בבית עולמים, כגון שולחנות ומנורות וכיורות ומכונות, כתבנית זו תעשו עכ"ל, והרמב"ן ז"ל הביא דבריו, וכתב ולא ידעתי שיהיה זה אמת שיתחייב שלמה לעשות כלי בבית עולמים כתבנית אלו. ומזבח הנחושת עשה שלמה כ' אמה על כ' אמה עכ"ל. והביא מה שכתב המנחת חינוך הנ"ל, ששאר כלים אין להם תבנית מיוחדת, לא נאסרו. ולכאורה יהיה תלוי במחלוקת רש"י והרמב"ן. שוב כתב שלא נאסר רק כלים שיש להם מקום קבוע במקדש. שהם כלים

דברי המנחת חינוך (רנד, יג) שכתב: דנראה פשוט דאף להגמרא לא נקטה אלא צורות הבנין וצורות הכלים מנורה ושולחן, לאו דווקא, אלא אפילו כעין מזבח הפנימי אסור לעשות גם כן דוגמתו. עוד הביא את דברי המשך חכמה הנ"ל שמצדד להתיר. [ולא העיר שהמנחת חינוך דן רק לאסור כעין מזבח הפנימי, ולא דיבר ממזבח החיצון. והרי היו משונים במידתן וצורתם. ואילו מכל דברי המשך חכמה וטעמיו נראה שהסתפק אם מותרת בניית כעין מזבח החיצון]. והעיר שבבב"תא זו מפורש שאף עשיית מזבח אסורה, ויפה כיון המנחת חינוך. ובעקבותיו כתבו כן הרבה ממחברי זמננו. ובתורת הקודש (אילן, ב, יב, ז) ביאר שהמכילתא מייירי במזבח הפנימי, ורק במזבח החיצון שייכים טעמי המשך חכמה. - אולם אם כי הגרד"צ הופמן ליקט מכתב יד המדרש הגדול ברייתא זו ושילבה למכילתא דרשב"י שההדיר. אולם במהדורות מלמד הושמיטוה, שלדעתם אינה מהמכילתא דרשב"י והיא ברייתא שלא ידוע מקורה. וכך גם צוין במדרש הגדול (מהדורת מרגלית). ואם כן לאו מר בר רב אשי חתום עלה. ויתירה מזאת הן ברייתא זו מובאת בשם רבי מאיר², ולכאורה נלמד ממנה שהוא יחיד החולק על סתמא דברייתא שהובאה בתלמוד שהזכירה כמה כלים, והשמיטה את המזבח. ואם כן אדרבה, מברייתא זו יש להוכיח שלדעת חכמים אין איסור בעשיית מזבח.

מהירושלמי נראה שאסור לעשות כתבנית מזבח החיצון

והביאו האחרונים את הירושלמי מגילה (פ"א ה"א, טו, א), אנטונינוס שאל לרבי מהו לבנות מזבח. אמר לו בנהו וגונו אבניו. ובטל תורה (להג"מ אריק) ביאר שלכאורה מה היתה שאלתו, מהיכי תיתי יהיה אסור אף לישראל לבנות מזבח, ומכל שכן לגוי. ואולי הכוונה לבנות מזבח כמידת מזבח שהיה בעזרה, מזבח החיצון. וזה אסור לישראל, כדתנן (ר"ה כד, א) לא יעשה אדם בית תבנית היכל, אכסדרה תבנית אולם, חצר כנגד עזרה. ושאל אם מותר לו שהוא גוי לעשות כן. והשיב לו שמוותר. ומוכח מדברי הירושלמי שגם מזבח חיצון נאסר לישראל, שהרי התיר לאנטונינוס לבנות מזבח אבנים, שהרי הורה לו לגנוז אבניו. ומזבח הפנימי היה של זהב. - ואף שמבואר בירושלמי שאנטונינוס שאל עוד, מהו לעשות לו קטורת, והשיב לו רבי חסר בה אחת מסממניה. ומשמע קצת שעל מזבח הפנימי שמיועד לקטורת שאל, צריך לומר שלא התכוון להקטירה על המזבח הזה. או סובר שאם מותר לו להקטיר, מותר אף על מזבח החיצון, ואכמ"ל.

היתר עשיית מזבח עם קרנות כעין מזבח הפנימי

ובמשנת חיים (ש) תמה איך היתר עשיית מזבח בבמה מתיר עשיית מזבח כעין מזבח פנימי, הרי המזבח הפנימי מרובע ועם קרנות ויסוד, ואילו מזבח במה אין צריך כל אלו. א"כ גם אם במה טעונה מזבח, עדיין שייך לאסור עשיית מזבח כעין פנים עם קרנות ויסוד, שאינו דומה לשל במה, עיי"ש מה שתיירץ, ואכ"מ. ובתורת במה (ש) תירץ דאף דהאיסור הוא דוקא לעשות כתבנית המעכבת במקדש, והרי במקדש קרן וכבש ויסוד וריבוע מעכבין, כמבואר בזבחים (סב, א), ומזבח דבמה לא בעי קרן ויסוד וריבוע, יש לומר שהחפצא של מזבח אינו דבר המיוחד דוקא במקדש, דהיינו קרן ויסוד וריבוע, שאלו אינם מעכבין עיקר שם מזבח, אלא הם תנאי נוסף בהקרבה במזבח דמקדש. וכיון שהותרה עיקר עשיית מזבח כיון שאיתא בבמה, שוב הותר גם לעשותו עם קרנות, שהרי אינם מעיקר המזבח.

תבנית מזבח החיצון נאסרה משום עזרה

והעיר הטל תורה, שהמנחת חינוך (הג"ל) פשוט לו שאסור לעשות מזבח פנימי, שנאסרה עשיית כלים שנתבארה צורתן בתורה, כמו השלחן. ונראה מדבריו שעשיית מזבח החיצון שהיה מחובר, ולא היה כלי, לא נאסרה. וכאמור מהירושלמי יש להוכיח שאף החיצון נאסר, ואולי נכלל איסור עשיית המזבח החיצון באיסור עשיית עזרה. שהאיסור הוא לעשות עזרה עם המזבח שבה. אבל לעשות מזבח לבדו לא נאסר. אלא שמהירושלמי נראה שהאיסור הוא אף על עשיית מזבח לבדו. - ואולי יש

2. ובמשנת חיים (זבחים פד, ו) האריך, ומסיק שרבי מאיר לשיטתו בתורת כהנים (אחרי פ"ט פ"ז ז) דבמה אינה צריכה מזבח, כשיטת רבי שמעון.

הוא רק מכשיר את הכהנים לעבודתם, ואינו נקרא משמשי. ולכן לא הוזכר שאסור לעשות כמתכונתו.

עשיית תבנית מזבח שלא כמידת המזבח מותרת

ובנידון שאלתנו, עשיית דגם מזבח, להתלמד בו. מלבד מה שהבאנו לעיל את דעת המשך חכמה שעשיית תבנית המזבח החיצון [ואולי אף הפנימי] לא נאסרה. כבר הביא הפתחי תשובה (י"ד קמא, ג) את דברי תשובת בית אפרים (א"ח, ט) שהאריך מאוד, ונסתפק על איזה היכל קאמר, שהרי היכל בית ראשון היה קומתו שלשים אמה, והיכל בית שני קומתו מ' אמה. אם גם לעשות היכל שרומו שלשים אסור, מאחר דבית ראשון היה כך, או דילמא דוקא היכל שרומו ארבעים אסור, דלאחר שנבנה בית שני נשתנה הדין. וכבר כתבו האחרונים שמוכח מלשון הטור והשו"ע שרק בעושה במידה מדויקת נאסר, ולא כשמשנה ומקטין מידות המזבח. וא"כ כשישנה המידות אין מקום לאסור. ויש להאריך עוד טובא בזה, ואכמ"ל.

שייכים הם אל המקדש עצמו כחלק מן המקדש. אלא שהקשה אמאי לא קתני דלא יעשה כיוור תבנית כיוור, דהא הכיוור ג"כ יש לו מקום קבוע במקדש בין אוהל מועד ולמזבח, ומקומו מעכב הקרבנות. ומוכח משם דלא כרש"י, שאין לו תבנית מיוחד ויכול לעשות באיזה תבנית שירצה. וכן אשכחן (יומא ל"ז א) בבן קטין שעשה י"ב דד לכיוור שלא היה לו אלא שנים, ואין שינה תבנית הכיוור ומוכח דשרי. - והאחרונים דייקו מלשון המאירי (עבודה זרה מג, א): בית המקדש וכלים שבו אסור לאדם לעשות כמותן ממש וכו', ואם שנה בהם מעט מותר כיצד לא יעשה בית תבנית היכל, ר"ל שיהא שווה לו בארך וברוחב ובגובה בלא שום שנוי, ולא אכסדרה כתבנית אולם וכו', וכן כלם. אבל אם שינה בהם מעט כגון שעשה מנורה בת חמשת קנים או בת שמונה מותר וכן בכולם. וכן כתב גם בראש השנה (כד, ב). משמע שכל הכלים נאסרו. ואף הכיוור. - אולם לפי מה שביארתי, הרי אף הכיוור אינו נעשה לעבודת הבורא עצמו, כמו המנורה והשלחן, שהדלקת הנרות והנחת הלחם עליהם היא העבודה עצמה. אבל הכיוור

זיו ההיכל - פקודת משה

ממרן רבינו הגה"צ גאב"ד נוה אחיעזר זצ"ל

בחדש אדר אמ"ת הם אותיות אמת, עכדפח"ח. וזה הענין של משנכנס אדר מרבין בשמחה, כי ע"י שבנ"י קבלו את התורה מרצון והכוונה לקיימה לשמה לעולמים, ואז התורה היא קבועה אצלנו ואין לנו שום טענת מודעה, וע"כ יש מקום לשמחה כמו בחתונה שאז נעשה קשר של קיימא והשמחה גדולה, וזה ג"כ מה שרמזו חז"ל הרוצה שיתקיימו נכסיו יטע בהן אדר, כי ע"י שמקבל התורה לשמה הוא בטוח שתשמור עלינו בבחי' תורה בין בעידנא דעסיק בה ובין בעידנא דלא עסיק בה אגיי ומצלי, ועי"ז יתקיימו נכסיו לעולמים, ודו"ק. ויש להוסיף עוד עפ"י הידוע מדברי **הח"י הרי"ם** שאדר הוא מלשון דירה, אדור בקרבכם, שזה מורה על קביעות, ודו"ק.

וזה ג"כ הכוונה בדברי התדב"א, בשעה שקבלו ישראל עומ"ש בשמחה ואמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע, שעל ידי זה הביטחו את עצמם להיות בקשר של קיימא עם הקב"ה כנ"ל, מיד אמר הקב"ה למשה שיאמר לישראל שיעשו לו משכן שנא' דבר אב"י ויקחו לי תרומה ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ורמזו את ענין זה דוקא על ויקחו לי לשמי כפירש"י, תרומה תורה מ' כנ"ל, כי עי"ז אומר הקב"ה לפרוש הימנה איני יכול לכן עשו לי קיטון קטן כבמדרש, ודו"ק.

ויקחו לי תרומה וגו' ובתנדב"א (פ"ד) כיון שקבלו ישראל עול מלכות שמים בשמחה ואמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע, מיד אמר הקב"ה למשה שיאמר לישראל שיעשו לו משכן, שנאמר דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה וגו', ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. **בבב"ט** תרומה תורה מ', עיי"ש. ויל"פ בס"ד עפ"י מה שהארכתי בס"ד והבאתי בשם קדו"ז **במדרש אהרן**, להסביר הענין של לשמח חתן, שזה בא לעורר את האדם לתורה לשמה, כי כמו שיש הבדל בין קשר אירוסין לקשר של נשואין, שבאירוסין אין זה עדיין קשר של קיימא ויכול להתנתק ולכן גם השמחה אינה בשלימות עדיין, אבל ע"י הנשואין הופך הקשר להיות של קיימא, ולכן גם אם יש באמצע הפסקה בחיבור אין זה ניתוק, ולכן גם השמחה היא בשלימות, כך גם בלומד תורה, אם הוא לומד תורה לשמה זה קשר תמידי בין התורה ובין לומדה, ולכן התורה מגינה ומצלת אותו מן החטא והפרענות בין בעידנא דעסוק בה ובין דלא עסוק בה, אבל תורה שלא לשמה אין לה הכח להבטיח שהקשר יה' של קיימא, ולכן גם השמחה אינה בשלימות ואינה מגינה ומצלת רק בעידנא דעסוק בה אבל בזמן שאינו עוסק בה הוא מתנתק מן התורה, עיי"ש, וביארנו בזה בס"ד דברי המדרש בפרשתן שדורש הפסוק תורה צוה לנו משה מורשה, עיי"ש.

ובזה אפשר לומר טוב טעם למה שאנו קורין בתורה פ' תרומה בכל שנה בימים הראשונים של חודש אדר, וידוע מהגמ' משנכנס אדר מרבין בשמחה, והקשר של אדר עם הקריאה בתורה בפרשת הקמת המשכן ומצות ועשו לי מקדש, דהנה איתא בסה"ק דאדר ר"ת ראש דברך אמת, והרמז בזה על הא דארו"ל הדר קבלוה בימי אחשורוש, שמגודל הנס וחביבותי קבלו את התורה ברצון ובשמחה וע"כ רמזו בר"ת חודש זה התחלת התורה שבכתב בא' של אנכי, התחלת המשנה מ' מאימתי, והתחלת הגמ' ת' תנא אהיכא קאי, וזה ראש דברך, ראש חלקי התורה שקבלנו

פתרון החידה השבועית (משפטים) =

1. אם רעה וגוי **בבגדו** בה (כא, ה). תיבת בבגדו מופיעה פעמיים בתנ"ך. בפרשתנו, וכן באשת פוטיפר כדכתי' ותתפשהו **בבגדו** וגו'.
2. וכי **יזיד** איש וגוי (כא, ז). תיבת יזיד מופיעה פעמיים בתנ"ך. בפרשתנו, וכן גבי נביא שקר כדכתי' אך הנביא אשר **יזיד** וגו'.
3. ושלח את עיריה **ובער** וגוי (כב, ז). תיבת בער מופיעה פעמיים בתנ"ך. בפרשתנו, וכן בעצי העולה על המזבח כדכתיב **ובער** עליה וגו'.
4. על כל וגוי על שור **על חמור** (כב, ח). צמד התיבות **על חמור** מופיע פעמיים בתנ"ך. בפרשתנו בשומר חיים, וכן עני ורוכב **על חמור** (זכריה ט, ט). המרמז על משית.
5. כי תראה וגוי **רבץ** וגוי (כג, ה). תיבת רבץ מופיעה ג' פעמים בתנ"ך. בפרשתנו, וכן אצל קין - לפתח חטאת **רבץ**, וכן אצל יששכר - **רבץ** בין המשפתיים.

(עיי בכל הנ"ל בבעה"ט).

© כל הזכויות שמורות למחבר

חידות לפרשת השבוע

1. אותו תמצא גם אצל אשת פוטיפר.
2. אותו תמצא גם אצל נביא השקר.
3. אותו תמצא גם בעני המערכה בטובח.
4. אותו תמצא גם אצל המשיח.
5. אותו תמצא גם אצל קין ויששכר.

מזלא טבא וגדא יאה

הננו בזאת לשגר ברכותינו המאליפות למע"כ ידידינו היקרים

הגה"ח ר' **אשר זאב ווייס** שליט"א
ראש ישיבת בעלזא אשדוד - נכד מרן רבינו הגאב"ד מהרא"צ זצוק"ל
 לרגל שמחת נישואי הנכדה בשעט"מ ובמזל טוב

הרה"צ ר' **מרדכי זושא טווערסקי** שליט"א
 חתן הרה"צ ר' **אייזיק ווייס זצ"ל** מספינקא חתן מרן רבינו הגאב"ד מהרא"צ זצוק"ל
 לרגל שמחת אירוסין הבן עב"ג בשעט"מ ובמזל טוב

יהי רצון שיזכו לראות מהם ומכל יוצ"ח רוב נחת דקדושה
 מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, אכ"ר.
 מתפללי ביהמ"ד מערכת "נוה ההיכל"

גמ"ח כלי עבודה "אביה" (שינוי) טלפון: 052-7686794. לקבלת העלון בדוא"ל, נא לשלוח בקשה ל: weis@012.net.il

רוב כלי העבודה: פטישון, רתכת, דיסקו, מקדחות, מברגות, קונגו, וכי"ב חדש! מכשיר חיתוך לקרמיקה! יעוץ וליזוי מקצועי חינם!